

Варшава, 14 серпня 2013 р.

«НІ» новій «війні пам'ятників»

Заява Об'єднання українців у Польщі

У вівторок, 13 серпня цього року, євродепутат від «Права і справедливості» Томаш Поремба представив відповідь д-ра Анджея Кунерта, секретаря Ради охорони місць пам'яті боротьби і мучеництва Польщі (РОМПБіМ), на свій виступ стосовно «ліквідації пам'ятника членів Української повстанської армії» в селі Грушовичі, гміна Студно Підкарпатського воєводства. Євродепутат Поремба оголосив, що РОМПБіМ «має намір зробити рішучі кроки з ліквідації пам'ятника» і таким чином поділяє думку політика, мовляв, на цвинтарі в Грушовичах не поховані вояки УПА, отож цей пам'ятник є символічним.

Хочемо нагадати, що український пам'ятник у Грушовичах (як і в низці інших місць Польщі, як і десятки польських меморіалів в Україні) встановлено в середині 90-х років минулого століття в ситуації певного правового вакууму. Щоправда, у березні 1994 року уряди Польщі й України підписали Угоду про збереження місць пам'яті і поховання жертв війни та політичних репресій, але забракло виконавчих протоколів. Між тим, справа вшанування місць пам'яті викликала в обох країнах величезні емоції громадськості, що призвело до своєїрідної «війни пам'ятників».

У тодішній ситуації Об'єднання українців у Польщі (ОУП) – у співпраці з парламентською комісією у справах національних та етнічних меншин і за приватного сприяння її голови Яцека Куроня – розпочало переговори з РОМПБіМ, щоб врегулювати питання українських меморіалів на території Польщі. Відповідне Порозуміння ми підписали в червні 1995 року: тоді був встановлений принцип зведення нових пам'ятників і перевірки тих, які вже існували, побудовані «в обхід встановленої процедури».

Зміст написів на пам'ятниках, їхня мова та інші конкретні питання, що стосувалися відзначення могил вояків з озброєних відділів Української повстанської армії, були уточнені 13 серпня 1997 р. в Протоколі-узгодженні між РОМПБіМ і ОУП. У пункті 3-ому згаданого Порозуміння зазначається: «Підтвердженням розташування поховання та особистої інформації про похованих (померлих) людей, у разі відсутності архівних та офіційних документів, можуть бути нотаріально завірені заяви свідків».

Наше Об'єднання представило документ про те, що на цвинтарі в Грушовичах, на місці згаданого пам'ятника, поховано 12 партизанів УПА.

На жаль, у 1999 р. РОМПБіМ в односторонньому порядку розірвала Порозуміння з Об'єднанням, визнаючи, що всі питання українських пам'ятників на території Польщі будуть регулюватися виключно польсько-українським міжурядовим документом. За нашими даними, протягом останніх кільканадцяти років дії Угоди про збереження місць пам'яті і поховання жертв війни та політичних репресій підписано кілька виконавчих протоколів, які мали регулювати питання встановлення нових пам'ятників і перевірки існуючих. Усі процедури, пов'язані з подальшою долею меморіалу в Грушовичах, повинні знаходитися в цих протоколах.

Таким чином ми звертаємося з проханням до пана Анджея Кунерта відповісти на питання: чи справа ліквідації вшанування в Грушовичах обговорювалася з українським партнером? Якщо так, то які рішення прийняли сторони?

На думку нашого Об'єднання, запальні промови євродепутата Томаша Поремби та відповідь РОМПБіМ (якщо насправді оприлюднено її зміст) викличуть нову хвилю польсько-української суперечки навколо вшанувань, нову «війну пам'ятників».

Ми закликаємо польські та українські державні установи, що відповідають за питання пам'ятників у наших країнах, вирішити суперечності згідно з прийнятими угодами, а не почерез довільні вказівки.

Лишень попереднє оголошення подібних дій викликає напруження в польсько-українських взаєминах, що має особливі конотації напередодні підписання Угоди про асоціацію між Європейським Союзом і Україною. Угоди, одним із основних популяризаторів якої є Польська держава.

Ми звертаємося до зовнішньополітичних відомств Польщі та України з закликом вирішити це питання, щоб воно не стало джерелом нового конфлікту (після скандальної «реконструкції» спалення польського села на Волині, що мала місце в липні в містечку Радимно). Це може призвести до руйнування позитивного доробку польсько-українських відносин, що випрацюювався упродовж останньої чверті століття.